

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”**

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ”

**Харків
2012**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”

Електронна копія

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ”

(галузь знань 0302 “Міжнародні відносини”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”,
напрямок підготовки 6.030202 “Міжнародне право”)

*Затверджено вченою радою університету
(протокол № 10 від 15.06.2012 р.)*

Харків
2012

Програма навчальної дисципліни “Зовнішня політика України” (галузь знань 0302 “Міжнародні відносини”, освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”, напрям підготовки 6.030202 “Міжнародне право”) / уклад.: М. П. Требін, І. О. Поліщук, О. М. Сахань, О. В. Тарасов. – Х. : Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”, 2012. – 12 с.

У к л а д а ч і: М. П. Требін,
І. О. Поліщук,
О. М. Сахань,
О. В. Тарасов

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
університету (протокол № 8 від 17.10.2012 р.)*

В С Т У П

“Зовнішня політика України” – нормативна навчальна дисципліна циклу професійно-практичних дисциплін освітньо-професійної програми за спеціальністю “Міжнародне право”.

Навчальна дисципліна “Зовнішня політика України” вивчає природу, зміст, специфіку та закономірності зовнішньополітичної діяльності України, місце і роль України в сучасних міжнародних відносинах, особливості двосторонніх відносин України з провідними країнами світу. Майбутній фахівець із міжнародного права повинен розуміти специфіку зовнішньополітичних відносин, сутність, зміст, мету зовнішньої політики держави, принципи, методологічні основи та методи дослідження зовнішньополітичної діяльності держави, володіти відповідним категоріальним апаратом, аналізувати міжнародну інформацію і враховувати її для прогнозування характеру двосторонніх відносин України з іншими державами.

Метою дисципліни є вивчення концептуальних засад зовнішньої політики України, зовнішньополітичної діяльності України по забезпеченню її національних інтересів у міжнародних відносинах. Завданням її є формування національної самосвідомості, становлення професійного мислення фахівця з міжнародного права. Вивчення її надасть можливість студентам отримати знання з історії, теорії та практики зовнішньополітичної діяльності України, аналізувати основні положення концептуальних документів у галузі зовнішньої політики України та інших держав і використовувати ці знання у своїй майбутній професійній діяльності.

Студенти повинні

знати:

- концептуальні засади зовнішньої політики України,
- принципи та головні напрями зовнішньої політики України,
- історію становлення та розбудови багатосторонньо-

го міжнародного співробітництва України;

уміти:

- збирати, систематизувати міжнародну інформацію, здійснювати порівняльний аналіз та використовувати його результати у практичній діяльності,
- аналізувати основні положення концептуальних документів у галузі зовнішньої політики,
- визначати ефективність діяльності державних інститутів відповідно до національних інтересів України,
- визначати особливості та спільні закономірності розвитку зовнішньої політики України,
- формулювати позицію України з актуальних проблем сучасних міжнародних відносин;

розуміти:

- проблеми та перспективи розвитку двосторонніх відносин України з іншими державами й участь у світових і регіональних інтеграційних процесах.

З М І С Т

1. Зовнішня політика України як навчальна дисципліна

Зовнішня політика держави: сутність, зміст, мета. Принципи зовнішньополітичної діяльності держави. Методологічні основи та методи дослідження зовнішньополітичної діяльності держави. Поняття і категорії зовнішньополітичної діяльності держави.

Предмет “Зовнішня політика України” та його місце в історії міжнародних відносин. Структура, завдання та функції дисципліни “Зовнішня політика України”. Методика вивчення предмета. Історіографія курсу. Періодизація зовнішньої політики України. Загальна характеристика основних періодів зовнішньополітичної історії України.

2. Зовнішня політика Київської Русі

Міжнародні контакти давніх слов'ян та їх державних утворень. Вихід Київської Русі на міжнародну арену. Зовнішньополітична діяльність Олега, Ігоря, Ольги. Стосунки з Візантією. Зовнішня політика Київської Русі епохи найвищого піднесення (кінець X – середина XI ст.). Зовнішньополітична діяльність князя Святослава. Візантійський напрям зовнішньої політики Володимира Великого. Християнізація Русі. Європейська дипломатія Ярослава Мудрого. Київська Русь у міжнародних відносинах другої половини XI – першої третини XII ст. Відносини Київської Русі з половцями. Зовнішня політика Володимира Мономаха. Зовнішня політика Київської Русі періоду удільної роздробленості (1132-1240).

3. Зовнішня політика Галицько-Волинської держави

Зовнішня політика Галичини й Волині до об'єднання двох князівств. Зовнішньополітична діяльність Романа Мстис-

лавовича. Участь Польщі та Угорщини у боротьбі за Галицько-Волинське князівство у першій третині XIII ст. Зовнішня політика Данила Галицького. Золота Орда в зовнішній політиці Данила Галицького. Відносини з Римом. Галицько-Волинська держава на міжнародній арені у другій половині XIII – першій половині XIV ст. Зовнішня політика останніх галицьких князів.

4. Зовнішня політика козацької держави

Міжнародний контекст появи українського козацтва. Залучення козаків урядом Речі Посполитої до воєн із сусідніми державами. Відносини українських козаків із Кримським ханством і Туреччиною. Молдавський напрям діяльності козацтва. Спроби залучення козаків на службу до європейських та азійських монархів. Зовнішня політика Богдана Хмельницького. Міжнародні наслідки Переяславської угоди 1654 р. Віленське перемир'я (1656 р.). Дипломатична діяльність Івана Виговського та Юрія Хмельницького. Зовнішня політика козацьких гетьманів в умовах розколу України. Міжнародний контекст боротьби за незалежну державу Івана Мазепи та Пилипа Орлика. Згасання козацької держави у світлі українсько-російських відносин XVIII ст.

5. Зовнішньополітична діяльність українських урядів на початку XX ст.

“Українське питання” в міжнародних відносинах у роки Першої світової війни. Особливості процесу державотворення в Україні. Зовнішня політика Української Центральної Ради. Берестецька угода 9 лютого 1918 р. Передумови встановлення гетьманату в Україні. Зовнішньополітична діяльність Української держави Павла Скоропадського. Зовнішня політика Директорії УНР та ЗУНР. Україна у Версальській системі мирних договорів. Діяльність українських закордонних представництв у 20-ті рр. XX ст.

6. Зовнішньополітична діяльність УРСР

Утворення більшовицького та радянського центрів влади в Україні. Становлення зовнішньої політики уряду УСРР. Утворення СРСР. Скорочення міжнародних зв'язків України, їх підпорядкування центральним органам влади. Ліквідація Народного Комісаріату закордонних справ УРСР. Українське питання в європейській політиці міжвоєнного періоду. Україна в період Другої світової війни. Приєднання західноукраїнських земель до складу СРСР. Зовнішньополітичне значення возз'єднання українських земель. Входження Бессарабії й Північної Буковини до складу УРСР. Відновлення діяльності Народного Комісаріату Закордонних справ УРСР та його завдання. Відновлення зовнішньополітичних функцій УРСР після Другої світової війни. Україна – одна із засновниць ООН. УРСР у повоєнних міжнародних відносинах. Зовнішня політика УРСР у 50-80-х рр. XX ст. Діяльність України в міжнародних організаціях.

7. Основні принципи зовнішньої політики України

Особливості становлення зовнішньої політики України, її характерні риси. Теоретичне підґрунтя зовнішньої політики України. Основні конституційні засади зовнішньополітичної концепції України. “Декларація про державний суверенітет України”, “Основні напрямки зовнішньої політики України”, Закон України “Про засади внутрішньої і зовнішньої політики” та Конституція України – правова основа зовнішньої політики України. Гарантування національної безпеки. Мета та основні завдання зовнішньополітичних інституцій України. Напрями діяльності української зовнішньої політики.

8. Розбудова зовнішньополітичної служби держави

Міжнародне становище країни у 1991–1992 рр. Міжнародне визнання України як суб'єкта міжнародних відносин. Встановлення міжнародних відносин та обмін дипломатичними

представництвами з країнами світу. Питання правонаступництва та власності за кордоном. Проблема ядерного роззброєння та незалежність України. Проблема визнання державних кордонів України. СНД – спроба цивілізованих шляхів дезінтеграції СРСР. Розширення участі України у багатосторонньому та двосторонньому співробітництві. Активізація співпраці України з міжнародними організаціями.

9. Проблема стратегічного партнерства України

Забезпечення національних інтересів та зовнішньополітичні пріоритети. Національна безпека України. Принципи позаблокового та без'ядерного статусу України. Проблеми та перспективи інтеграційних і дезінтеграційних процесів та участь в них України. Стратегічне партнерство: зміст та перспективи розширення. Стратегічні партнери України та характер відносин з ними. Україно-американські та україно-російські відносини. Особливі партнери України. Україно-канадські відносини.

10. Європейський вимір зовнішньої політики України

Європейський Союз та основні етапи його утворення. Вимоги до кандидатів для вступу в ЄС. Європейські інтеграційні процеси та Україна. Стратегія інтеграції України до ЄС. Угода про партнерство та співробітництво між ЄС і Україною (1994 р.). Прагнення України до повноцінного членства в ЄС. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. Порядок денний асоціації Україна – ЄС. Співробітництво в окремих секторах (безпека та оборона, торговельно-економічне співробітництво, юстиція і внутрішні справи, енергетика, охорона довкілля, транспорт тощо). Двосторонні стосунки України з європейськими державами.

11. Україна і Співдружність Незалежних Держав

Формування і розвиток СНД. Договірні-правова основа СНД. Інституційні структури СНД. Заходи щодо посилення

СНД. Міжпарламентська співпраця. Економічне співробітництво країн Співдружності. Зовнішньополітичні зв'язки СНД. Миротворча діяльність у рамках СНД. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку СНД. Проекти СНД: Євразійське економічне співтовариство (ЄврАзЕС), Єдиний економічний простір (ЄЕП), Організація Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС), Організація Договору про колективну безпеку (ОДКБ), Шанхайська організація співробітництва (ШОС), “Кавказька четвірка”, Митний союз. Особливості геополітичної стратегії України та її регіональна політика стосовно держав СНД. Двосторонні відносини України з державами Співдружності.

12. Багатовекторність зовнішньополітичної діяльності України

Східний вектор зовнішньої політики України. Китай, Японія, Індія в зовнішній політиці України. Україна та Пакистан. Арабські країни Близького Сходу в зовнішній політиці України. Арабо-ізраїльське протистояння і позиція України. Країни Перської затоки та Україна. Африканський напрям зовнішньополітичної діяльності України. Відносини України з країнами Латинської Америки. Австралія і Україна.

13. Участь України у діяльності міжнародних організацій

Диверсифікація зовнішніх зв'язків. Активізація України у багатосторонньому співробітництві. Україна і всесвітні міжнародні організації. Участь України у діяльності ООН у 90-ті рр. XX ст. Проблема реформування ООН і Україна. Участь України у миротворчих акціях ООН. Участь України в діяльності ЮНЕСКО. Міжнародні фінансові структури в політиці України. Україна і СОТ. Україна і МАГАТЕ. Україна і ВООЗ. Україна і загальноєвропейські міжнародні організації. Участь України в діяльності Організації з безпеки та співробітництва в Європі. Україна в Раді Європи. Україна і НАТО. Основні напрями співпраці України з регіональними міжнародними організаціями.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Андрущенко С. В. Україна в сучасному геополітичному середовищі: моногр. / С. В. Андрущенко. – К.: Логос, 2005. – 286 с.

Безносюк О. О. Актуальні аспекти євроатлантичної інтеграції України: кредитно-модульна система навчання: [навч. посіб.] / О. О. Безносюк. – 2-е вид., доповн. – К.: Інфодрук, 2008. – 252 с.

Бжезінський З. Україна у геостратегічному контексті / З. Бжезінський. – К.: Вид. дім “Києво-Могилян. акад.”, 2006. – 102 с.

Борисова О. В. Зовнішня політика України : навч. посіб. / О. В. Борисова. – Луганськ: ЛНУ, 2010. – 319 с.

Гайдуков Л. Ф. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980-2000 роки): підруч. / Л. Ф. Гайдуков, В. Г. Кремень, Л. В. Губерський. – К.: Либідь, 2001. – 624 с.

Зленко А. Дипломатія і політика. Україна в процесі динамічних геополітичних змін / А. Зленко. – Х.: Фоліо, 2003. – 559 с.

Зленко А. Українська зовнішня політика: від політичної реальності до політичної необхідності / А. Зленко. – К.: Преса України, 2003. – 249 с.

Горбулін В. П. Зовнішня політика України – 2009: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети : [щорічник] / В. П. Горбулін, Б. І. Гуменюк, С. М. Есаулов та ін.; за ред. Г. М. Перепелиці. – К.: Стилос, 2010. – 318 с.

Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991-2003) / відп. ред. С. В. Віднянський. – К.: Генеза, 2004. – 614 с.

Європейська та євроатлантична інтеграція України : навч.-метод. посіб. / Харк. обл. наук.-метод. ін-т безперерв. освіти, каф. методики суспіл.-гуманіт. освіти ; авт.-уклад. К. М. Слесик. – Х.: ХОНМБО, 2009. – 87 с.

Лозовий В. С. Внутрішня та зовнішня політика Директорії Української Народної Республіки : (Кам'янецька доба) / В. С. Лозовий; Ін-т історії України НАН України, Кам'янець-

Поділ. держ. ун-т. – К.: Кам’янець-Поділ.: Аксіома, 2005. – 223 с.

Овсій І. О. Зовнішня політика України від давніх часів до 1944 р.: навч. посіб. / І. О.Овсій. – К.: Либідь, 1999. – 238 с.

Панов М. І. Політологія. Академічний курс: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / М. І. Панов, Л. М. Герасіна, В. С. Журавський та ін. – 2-е вид., переробл. і доповн. – К.: Вид. Дім “Ін Юре”, 2006. – 520 с.

Політична енциклопедія / редкол. : Ю. Левенець, Ю. Шаповал та ін. – К.: Парлам. вид-во, 2011. – 808 с.

Сидорук Т. Європейська інтеграція України: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Т. Сидорук, В. Павлюк, В. Малькін ; Нац. ун-т “Остроз. акад.” – Л. : ПАІС, 2011. – 270 с.

Україна – ЄС: зібрання міжнародних договорів та інших документів (1991-2009) / за заг. ред. С. О. Камишева. – К.: Юс-тініан, 2010. – 608 с.

Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика і безпека України : моногр. / Л. Чекаленко ; Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки. – К.: НІПІМБ, 2004. – 351 с.

Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика України : підруч. / Л. Д. Чекаленко. – К. : Кондор, 2011. – 281 с.

Навчальне видання

Електронна копія

ПРОГРАМА

НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ”

(галузь знань 0302 “Міжнародні відносини”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”,
напрямок підготовки 6.030202 “Міжнародне право”)

У к л а д а ч і: ТРЕБІН Михайло Петрович,
ПОЛІЩУК Ігор Олексійович,
САХАНЬ Олена Миколаївна,
ТАРАСОВ Олег Володимирович

Відповідальний за випуск *М. П. Требін*

Редактор *Л. М. Рибалко*
Комп’ютерна верстка *Л. П. Лавриненко*

План 2012

Підп. до друку 07.11.2012. Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсетний.
Друк: ризограф. Ум. друк. арк. 0,75. Облік.-вид. арк. 0,34. Вид. № 207.
Тираж 60 прим. Зам. № 4518. Ціна договірна.

Редакційно-видавничий відділ
Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.

Друкарня
Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.